
Internationaal Pensioenonderzoek 2018

Nederland Snapshot

Nederland
Duitsland
Italië
Zweden
Ierland
VK
VS
Australië

Hoop & Onzekerheid

Verwachtingen en Realiteit omtrent Pensioen

State Street heeft in het voorjaar van 2018 een internationaal onderzoek gedaan naar pensioen. In deze publicatie zijn de belangrijkste bevindingen op een rijtje gezet. De focus is gericht op de pensioenuitkeringsfase, niet op de opbouwfase. De perceptie van de deelnemers staat centraal en niet de harde, kwantitatieve feiten.

Dit onderzoek is voor Nederland vooral interessant tegen de achtergrond van de beoogde pensioenhervormingen. Het blijkt steeds moeilijker vaste, “gegarandeerde” pensioenen uit te keren (ook wel uitkerings- of DB-regelingen genoemd). Nederland vergrijst, beleggingsrendementen zijn onzeker, en de premie-inleg is tegenwoordig veelal gemaximeerd. Het is moeilijk om aan de verwachtingen van deelnemers te voldoen en het vertrouwen daalt. De belangstelling voor variabele pensioenen neemt toe (ook wel premie- of DC-regelingen genoemd).

Het onderzoek belicht ook de groeiende noodzaak om langer te werken. De groep actieve 55-80 jarigen groeit snel. Traditioneel bestond de pensioencyclus uit een opbouw- en een uitkeringsfase. Nu ontstaat er een nieuwe, actieve tussenfase met flexibele inkomensbehoeften. Gevolgd door een fase op hogere leeftijd waarin het pensioen wat lager kan zijn maar wel vast en levenslang gegarandeerd.

Tenslotte veranderen mensen steeds vaker van baan. Ze zijn vaker deels in loondienst en deels als zelfstandige onderdeel van de “gig economy”. Nederlanders combineren meerdere bronnen om hun oude dag te financieren. Het onderzoek peilt de behoefte aan maatwerk om op deze nieuwe arbeidsmarkt trends in te spelen.

In dit rapport bekijken we wat beleidsmakers en de partijen in de sector kunnen leren van deelnemers die hun wensen, verwachtingen en ervaringen delen. Ook wordt onderzocht hoe Nederland zich verhoudt tot andere landen. Inzichten uit het buitenland kunnen wellicht nuttige lessen bevatten voor het vertrouwensherstel in Nederland. Of wellicht kunnen landen die al langer DC regelingen hanteren iets leren van Nederland, waar innovatieve, hybride DB-DC oplossingen thans worden ontwikkeld.

Onderzoeks- methodologie

In het eerste kwartaal van 2018 heeft State Street, in samenwerking met YouGov, een online onderzoek uitgevoerd onder werknemers die pensioen opbouwen en gepensioneerd. Dit onderzoek omvatte acht verschillende landen met uiteenlopende pensioenregelingen en-stelsels.

We bevroegen 9,451 personen in verschillende stadia van de pensioenvoorziening. Variërend van jongeren die onlangs de arbeidsmarkt betraden tot ouderen die reeds langere tijd gepensioneerd zijn. Om op deze wijze beter te begrijpen welke overwegingen en mijlpalen van belang zijn in hun “pensioenreis”.

Steekproefgroep

WK Werkenden

DP Dicht bij pensioendatum Minder dan 5 jaar verwijderd van pensioendatum

KP Sinds kort met pensioen Minder dan 5 jaar gepensioneerd

LP Al langer met pensioen

Ierland

WK	400
DP	148
KP	54
LP	- ²

Totaal 602

VK

WK	415
DP	384
KP	403
LP	401

Totaal 1603

Zweden

WK	542
DP	149
KP	233
LP	251

Totaal 1175

Duitsland

WK	423
DP	398
KP	152
LP	54

Totaal 1027

VS

WK	419
DP	407
KP	415
LP	416

Totaal 1657

Nederland

WK	410
DP	250
KP	164
LP	203

Totaal 1027

Italië

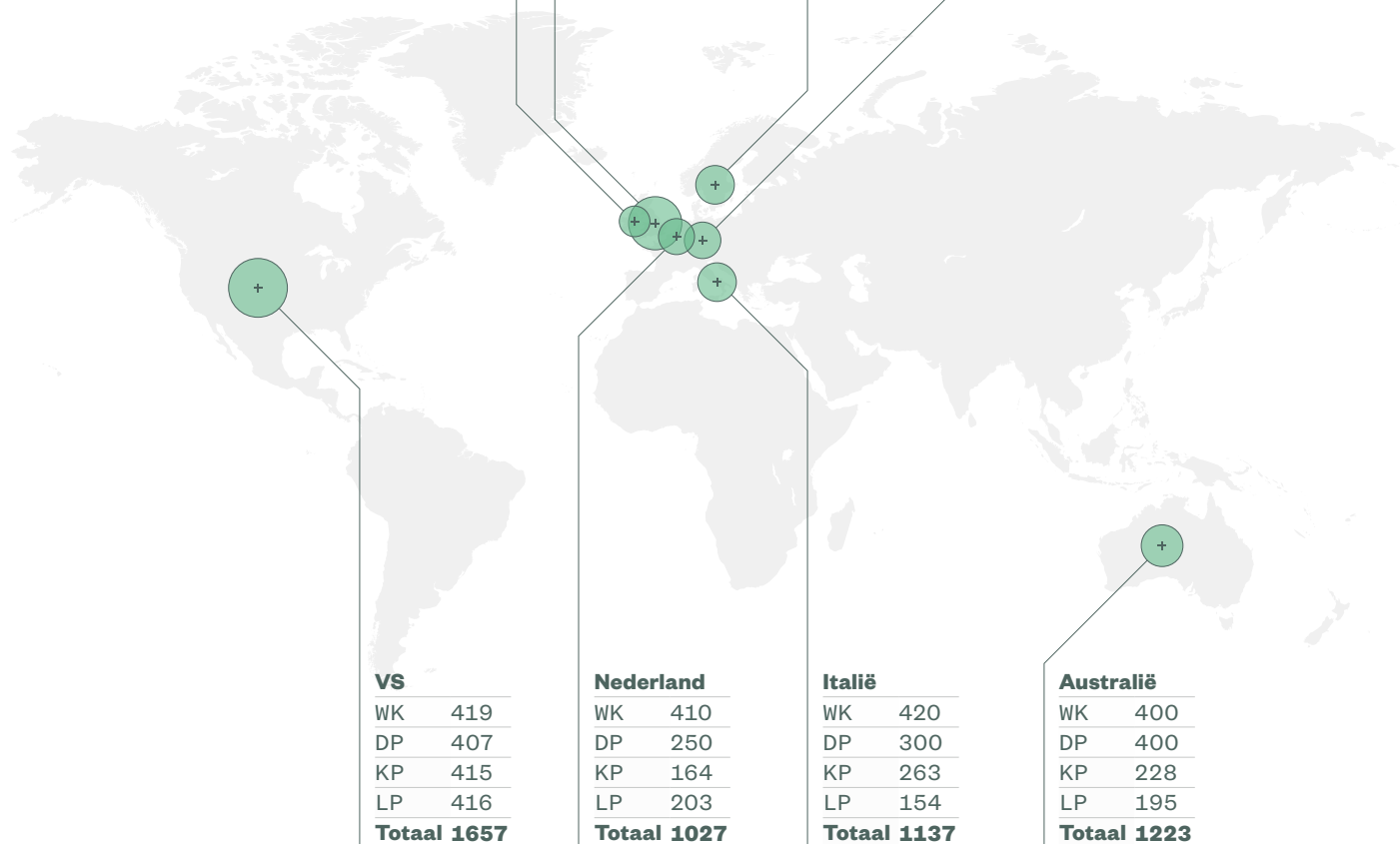
WK	420
DP	300
KP	263
LP	154

Totaal 1137

Australië

WK	400
DP	400
KP	228
LP	195

Totaal 1223

¹ Enquete gegevens zijn verzameld tussen 8 februari en 3 april 2018.

² Voor Ierland kon geen statistisch significante groep reeds langer gepensioneerde respondenten worden gevormd.

Soorten pensioenregelingen

Een Defined Benefit (DB, oftewel uitkerings) regeling biedt een vooraf tussen de werkgevers en werknemers afgesproken, geambieerd niveau van de pensioenuitkering. De pensioenuitkering zelf is vast (een gelijk bedrag in euro's, levenslang). De financiële risico's van de pensioenvoorziening, met name de hoogte van de premie die wordt ingelegd en de garantstelling, worden grotendeels gedragen door de werkgever en/of het pensioenfonds.

Een Defined Contribution (DC, oftewel premie)regeling biedt een vooraf tussen de werkgevers en werknemers afgesproken, vaste premie-inleg van de werkgever. De pensioenuitkering zelf is naar keuze vast (een gelijk bedrag in euro's, levenslang) of variabel (een variabel bedrag in euro's, levenslang). De financiële risico's van de pensioenvoorziening, met name het pensioenuitkeringsniveau, worden grotendeels gedragen door de werknemers en onderling zoveel mogelijk solidair gedeeld.

In het onderzoek zijn de landen ingedeeld naar mate hun volwassenheid van het DC stelsel. In rijpe, volwassen DC landen is het relatieve belang (omvang) van DC regelingen groter dan DB regelingen. In de nog prille DC landen geldt het omgekeerde. De duiding "rijp" of "pril" zegt niets over de kwaliteit of het innovatieve karakter van DC regelingen.

Overzicht bevindingen voor Nederland

Dit landenrapport is specifiek gericht op de onderzoeksresultaten voor Nederland en is geplaatst in de context van de actuele pensioenontwikkelingen. De resultaten worden vergeleken met andere landen. De belangrijkste bevindingen zijn hieronder samengevat. Ze worden in dit rapport achtereenvolgens toegelicht en met de onderzoeksuitkomsten geïllustreerd.

Belangrijkste bevindingen voor Nederland

1. Nederlanders hebben bovenmatig sombere en — ook rekening houdend met eventuele aanhoudende versobering van de pensioenvoorziening — niet volledig realistische verwachtingen over hun pensioenuitkering. Dit te midden van de, in internationaal vergelijk, zo goede Nederlandse pensioenvoorziening.
2. Nederlandse werkenden zijn weinig optimistisch en voelen zich relatief onzeker over hun pensionering. De huidige gepensioneerden maken zich relatief veel zorgen.
3. Nederlanders hebben een relatief laag pensioenbewustzijn en voelen zich weinig zelf verantwoordelijk voor hun pensioenvoorziening. De kennis van en het inzicht in hun eigen pensioenvoorziening is beperkt. Het vertrouwen en optimisme groeit naarmate de leeftijd toeneemt en daarmee het inzicht in en grip op de pensioenvoorziening.
4. Nederlanders zijn nauwelijks op de hoogte van keuzemogelijkheden, zoals premie-inleg, pensioendatum en uitkeringsvorm. Gepensioneerden geven aan nauwelijks keuzemogelijkheden te hebben gehad, waar mee Nederlanders tot een minderheid behoren.
5. Te midden van de veranderende arbeidsmarkt en de verlenging van het werkzame leven is in Nederlandse pensioenregelingen relatief weinig maatwerk mogelijk. Dit terwijl de respondenten aangeven wel behoefte te hebben aan bijvoorbeeld deels opname van pensioen in contanten en parttime pensionering.
6. De meest gewenste pensioenuitkering in Nederland is zowel flexibel als voorspelbaar en combineert idealiter keuzemogelijkheden in de vroege jaren van pensionering met zekerheid op hogere leeftijd. Gepensioneerden geven aan dat ze zich vooral meer zouden hebben moeten verdiepen in de uitkeringsvorm mogelijkheden.
7. Nederlanders ontvangen bij voorkeur pensioenadvies vanuit de huidige werkgever, pensioeninstelling en specifieke (overheid) websites. De bereidheid om voor pensioenadvies te betalen behoort tot de laagste van alle acht landen.
8. Landen die van oudsher sterk leunen op DC regelingen kunnen leren van de landen, zoals Nederland, die in een transitiefase verkeren en meer verfijnde DC pensioenregelingen ontwikkelen. Anderzijds kan Nederland leren van de rijpe DC landen. Vooral op het vlak van vertrouwen in het stelsel en het PensioenGeluk van deelnemers. Voldoende pensioensparen gaat hand in hand met het zelf goed inzicht hebben op het al dan niet financieel gereed zijn voor pensionering en voldoende handelingsperspectief hebben om zelf te kunnen bijsturen waar nodig.

Bevinding 1

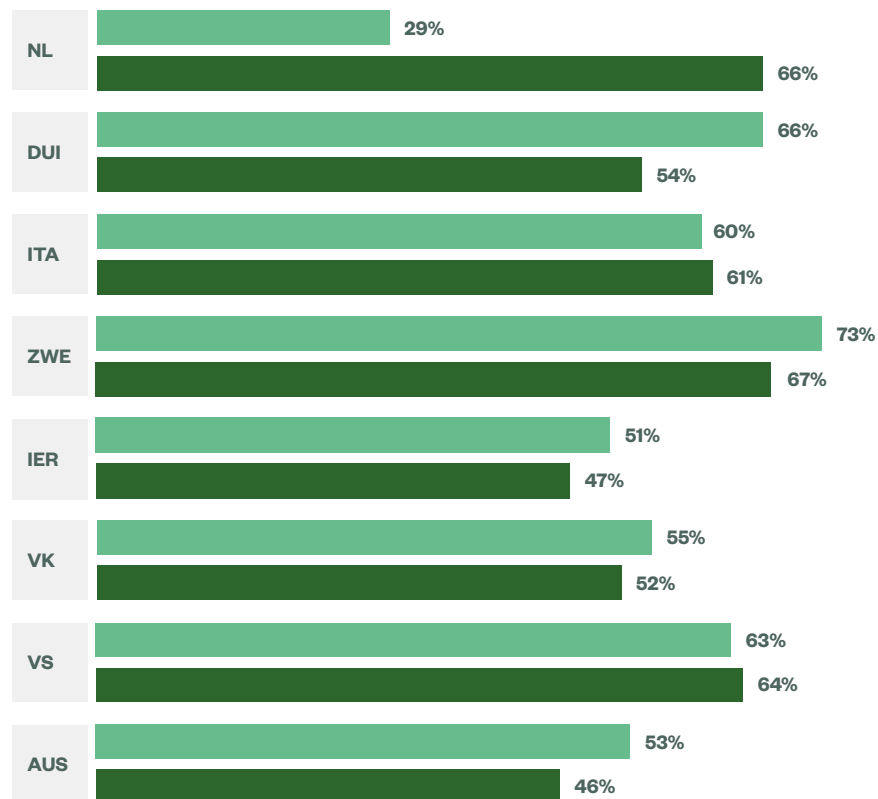
Bovenmatig sombere verwachtingen over de pensioenuitkering

Het eerste deel van het onderzoek gaat over verwachting en realiteit van de pensioenuitkering. Gemiddeld gezien blijken deelnemers in alle landen behoorlijk realistische verwachtingen te hebben. Dat is goed nieuws. Ze schatten de daling in inkomen na pensionering — tot naar eigen zeggen gemiddeld circa de helft of twee derde van het laatste inkomen — goed in. Er is geen overschatting.

Nederland is echter opvallend afwijkend in enkele opzichten. De ontvangen pensioenuitkering, zoals aangegeven door huidige gepensioneerden, ligt internationaal op een van de hoogste niveaus, gerelateerd aan het laatste salaris. Opmerkelijk is hoe somber huidige werkenden toch zijn over de hoogte van hun verwachte pensioenuitkering. De verwachting³ is de laagste van alle landen en vertoont de grootste discrepantie t.o.v. de thans door gepensioneerden daadwerkelijk ontvangen uitkering. Ook is Nederland een van de weinige landen waar de door huidige werkenden verwachte uitkering lager is dan de uitkering die huidige gepensioneerden ontvangen.

■ Werkenden (WK) —
verwachte
pensioenuitkering,
gemeten in procenten
van uw huidige salaris

■ Gepensioneerden (KP) —
daadwerkelijk ontvangen
pensioenuitkering,
gemeten in procenten
van uw laatste salaris

³ Het relatief grote percentage Nederlandse respondenten dat "ik weet het niet" heeft ingevuld laat de cijfermatige resultaten mede relatief ver naar beneden doorschieten.

Bevinding 2

Weinig vertrouwen in en veel zorgen omtrent pensioenering

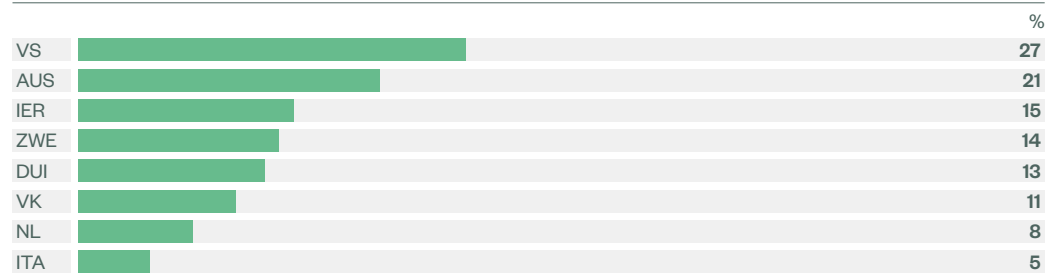
Ditzelfde, internationaal afwijkende, sombere beeld in Nederland wordt bevestigd in andere vragen die raken aan voorbereid zijn, vertrouwen hebben en tevredenheid.

Aan werkenden zijn bijvoorbeeld de volgende vragen gesteld: “Hoe optimistisch bent u over uw financiële positie na pensioenering?” “Hoe zeker bent u dat u uw gewenste levensstijl na pensioenering kunt handhaven?” Op veel vlakken scoren Nederlandse werkenden laag in vergelijking met deelnemers uit andere landen.

Uit de antwoorden die gepensioneerden geven, klinken met name de zorgen door. De huidige Nederlandse gepensioneerden zijn relatief blij met de leeftijd waarop ze met pensioen zijn gegaan en met het behoud van hun levensstijl. Ze maken zich echter, in vergelijking met de internationale vergelijkingsgroep, zorgen of hun pensioen toereikend zal zijn voor hun gehele pensioenering. Ook geven ze aan minder gelukkig te zijn dan in de meeste andere landen.

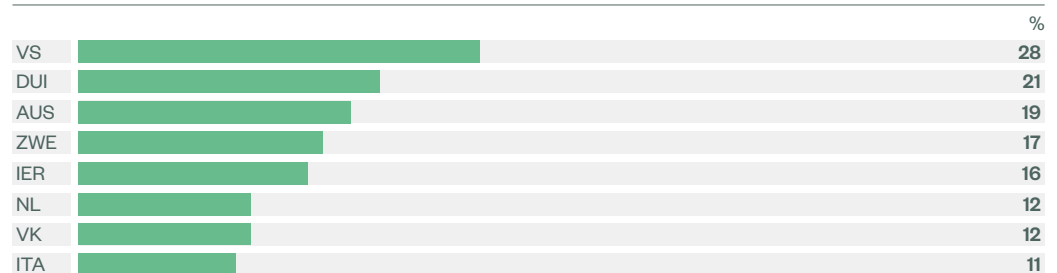
Deze Nederlandse uitkomsten zijn niet geheel verrassend. Ze sluiten aan bij wat we al langer waarnemen in de Nederlandse pensioensector. De belangrijkste bevinding van het onderzoek is echter dat we daarin afwijken van andere landen, somberder zijn over de pensioenvoorziening en ook meer zorgen hebben dan elders.

% van de respondenten dat aangeeft optimistisch te zijn over de financiële positie na pensioenering (gemiddelde WK en DP)

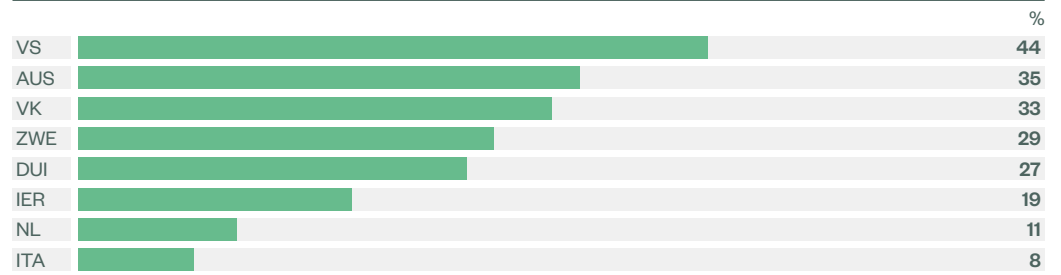
Bron: SSGA

% van de respondenten dat aangeeft zeker te zijn dat de gewenste levensstijl na pensioenering kan worden gehandhaafd (gemiddelde WK en DP)

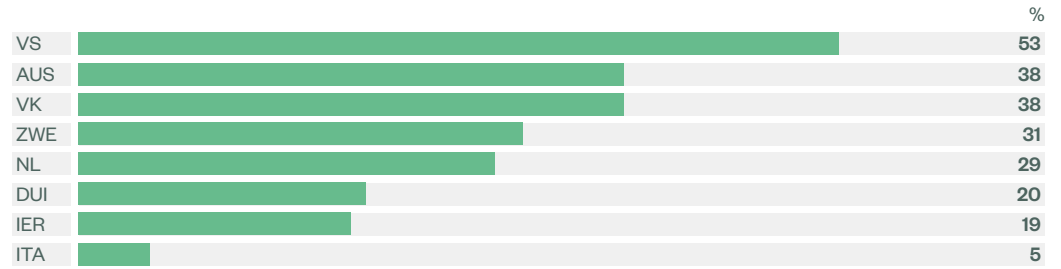
Bron: SSGA

% van de respondenten dat aangeeft vertrouwen te hebben dat hun pensioen toereikend zal zijn voor hun gehele pensionering (gemiddelde KP en LP)

Bron: SSGA

% van de respondenten dat aangeeft gelukkig te zijn in hun pensioneringsfase (gemiddelde KP en LP)

Bron: SSGA

Bevinding 3
Laag pensioenbewustzijn en weinig eigen verantwoording

Het tweede onderdeel van het onderzoek stelt vragen over het sparen voor pensioen; de opbouwfase. Het blijkt, dat de Nederlandse geïnterviewden aanzienlijk minder zicht hebben op, en geïnteresseerd zijn in, hun pensioenvoorziening.

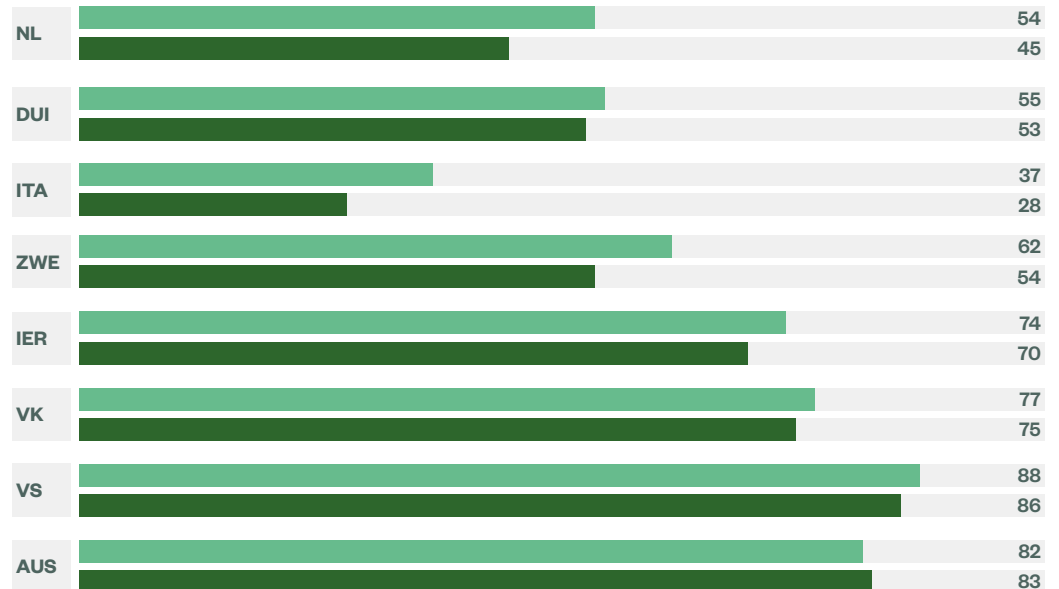
Zo geeft een internationaal afwijkende, grote groep werkenden (een op de drie) aan niet te weten welk deel ze van hun bruto inkomen aan pensioensparen uitgeven. In andere landen is dit gemiddeld slechts een op de vijf. De meeste Nederlanders schatten de premie-inleg te laag in, op ca. 10%. Hetzelfde beeld van beperkt inzicht komt terug bij vragen over hoeveel reeds is bijeen gespaard, de belastingvoordelen die samenhangen met pensioenopbouw en waar het pensioenspaargeld in is belegd.

Bij de vraag wie verantwoordelijk is voor een adequaat pensioen geven relatief weinig Nederlandse respondenten aan dat ze die verantwoordelijkheid zelf dragen. Circa de helft voelt zichzelf verantwoordelijk; de andere helft acht de werkgever, het pensioenfonds of de staat primair verantwoordelijk voor een toereikend inkomen na pensionering. De huidige werkenden voelen daarbij duidelijk meer verantwoording dan de huidige gepensioneerden.

Interessant is ook het onderzoeksresultaat voor wat betreft de bekendheid met het feit dat de werkgever (eventueel) meebetaalt aan de pensioenopbouw. Het verschil tussen rijpe en prille DC landen is opmerkelijk. Deze bekendheid ligt rond 90% en hoger in de VS, het VK en Australië; de landen waar premiereregelingen in grote mate worden toegepast. In Nederland ligt dit percentage op ca. 70-80% van de werkenden. Opvallend, gezien de grote premiebijdragen die Nederlandse werkgevers van oudsher aan de pensioenvoorziening betalen.

% van de respondenten dat zichzelf primair verantwoordelijk voelt voor een toereikend inkomen tijdens pensionering

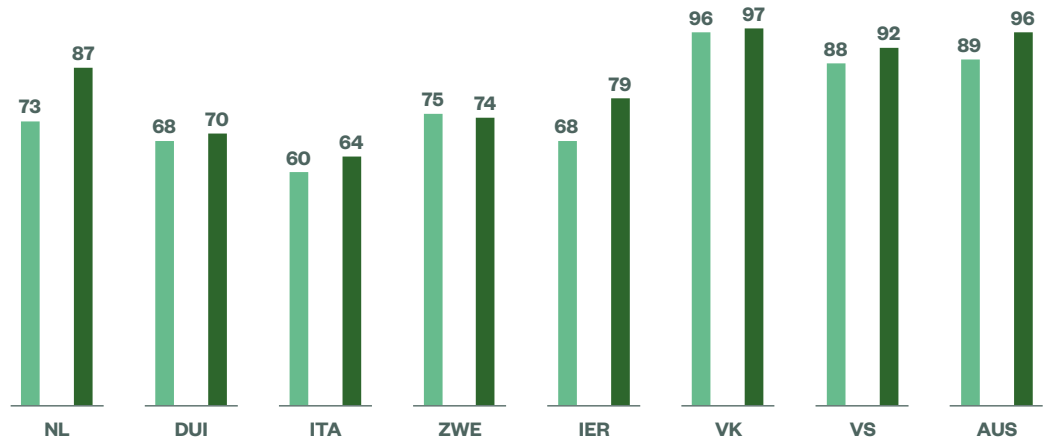
■ (gemiddelde WK en DP)
 ■ (gemiddelde KP en LP)

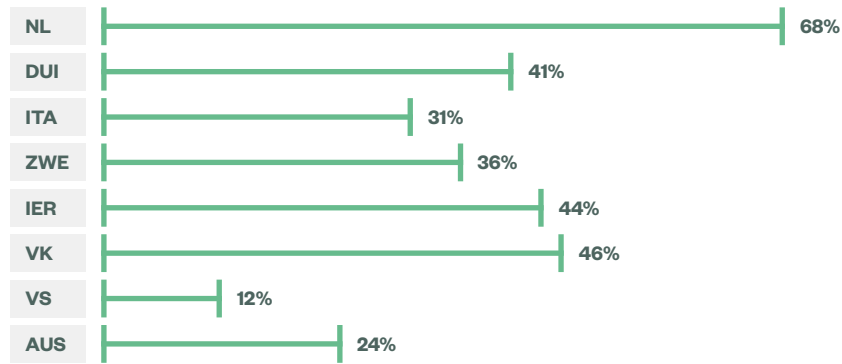
Bron: SSGA

% van de respondenten dat aangeeft op de hoogte te zijn dat de werkgever bijdraagt aan pensioenopbouw

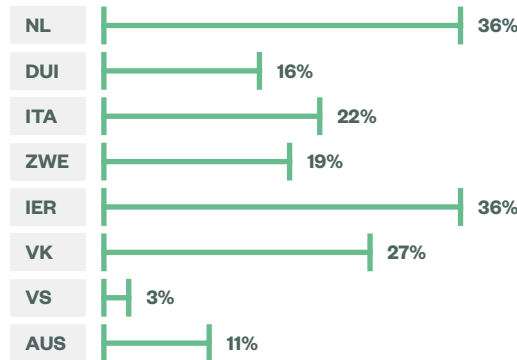
■ Werkenden
■ Dicht bij pensioendatum

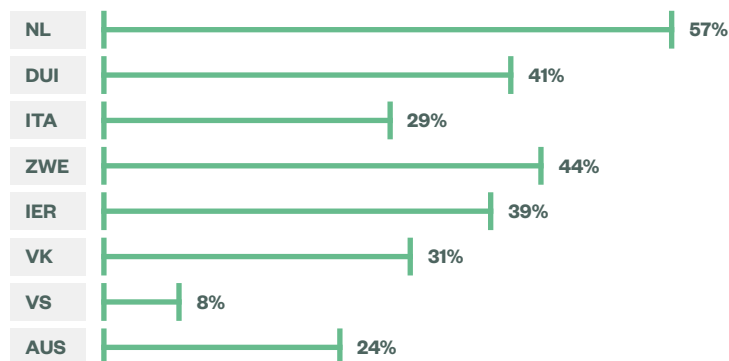
% van de respondenten dat aangeeft niet op de hoogte te zijn hoe de pensioenspaargelden zijn belegd (gemiddelde WK en DP)

% van de respondenten dat aangeeft niet op de hoogte te zijn hoeveel zij inmiddels gespaard hebben voor hun pensioen (gemiddelde WK en DP)

% van de respondenten dat aangeeft niet op de hoogte te zijn van de fiscale voordelen omtrent pensioensparen (gemiddelde WK en DP)

Hoe meer inzicht hoe meer tevreden

Uit de onderzoeksresultaten blijkt dat mensen hun pensioen over het algemeen met meer vertrouwen tegemoet zien en optimistischer zijn naarmate ze dichterbij hun pensionering komen en meer inzicht vergaren. Een trend die te zien is in alle onderzochte landen.

Hoe dichterbij de pensioenleeftijd nadert, hoe meer mensen zich doorgaans bewuster worden van de opties die ze hebben, hoe meer ze hebben nagedacht over het inkomen dat ze vermoedelijk nodig zullen hebben en of hun spaargeld hiertoe toereikend is. Met dit betere inzicht zijn ze beter toegerust om het “pensioenprobleem” op te lossen. Voor jongere spaarders, die zich meestal nog minder in hun toekomstige pensioenuitkering verdiepen, kan de informatiekloof, niet geheel verbazingwekkend, flink aan hun vertrouwen knagen.

Het onderzoek toont aan, dat hoe meer wij doen om mensen te helpen begrijpen hoe zij financieel zijn voorbereid op hun pensioen, of wat ze moeten doen om op koers te geraken, hoe optimistischer ze worden. Communicatie en inzicht, de beschikbaarheid van gedegen standaard oplossingen (default opties) en beter advies spelen allemaal een rol. Het geeft werkenden meer controle en grip op hun pensioenvoorziening. Dit is in het bijzonder van belang voor jongere spaarders, waar de ontevredenheid het grootst is, die zich vaak nog minder verdiepen in hun pensioenregeling, en voor wie de noodzaak om voldoende te sparen het hoogste is.

Tevredenheid met financiële positie na pensioendatum

Gemiddelde van 8 onderzochte landen	Enigszins/helemaal niet optimistisch of tevreden	Extreem/heel optimistisch of tevreden
Werkenden	51%	13%
Dicht bij pensioendatum	43%	17%
Sinds kort met pensioen	28%	30%
Al langer met pensioen	22%	40%

Bevinding 4
Weinig (kennis van) keuzemogelijkheden

Het onderzoek informeert ook naar keuzemogelijkheden in pensioen. Welke keuzemogelijkheden biedt de pensioenregeling? Zijn de werkenden zich bewust van de keuzemogelijkheden? De vragen betreffen onder andere de keuze in premieinleg, pensioendatum, uitkeringsvorm en pensioeninstelling.

In Nederland blijken mensen vaak geen idee te hebben of er keuzemogelijkheden zijn. Gemiddeld geeft 50% van de Nederlandse respondenten aan “weet ik niet” en “geen keuzemogelijkheden”. Italië is het enige pensioenstelsel dat enigszins vergelijkbaar is en ook weinig keuzemogelijkheden biedt en/of bewustzijn daarvan.

Bevinding 5 Behoeftte aan maatwerk in een veranderende arbeidsmarkt

Naast de (bekendheid met) bestaande keuzemogelijkheden, bevat het onderzoek ook vragen naar de behoefte aan maatwerk. Hoe sluit de pensioenvoorziening aan op de veranderende arbeidsmarkt? Hebben werkenden en gepensioneerden specifieke wensen waar de sector in zou kunnen voorzien?

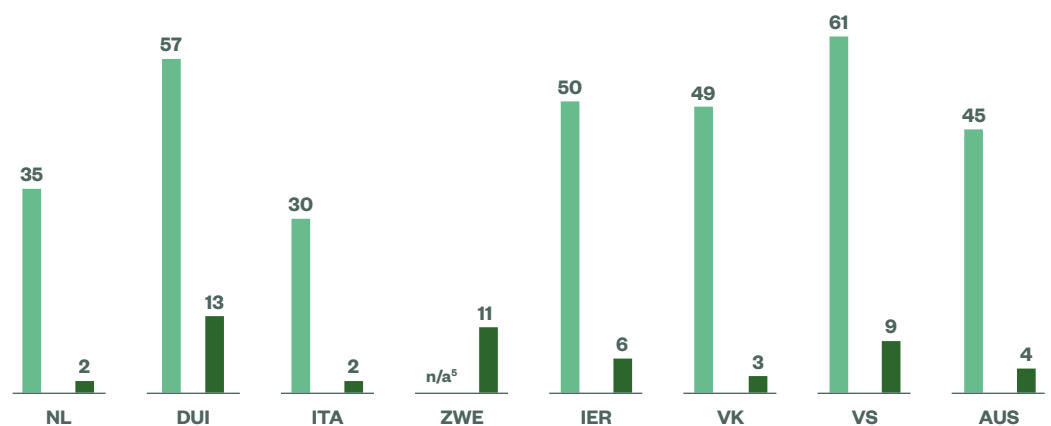
Aan de werkenden is bijvoorbeeld gevraagd wat ze zouden doen als het er naar uit ziet dat ze te weinig voor de gewenste pensioenuitkering hebben gespaard. Hoe willen ze de kloof overbruggen? Als mogelijkheden kan gekozen worden uit langer doorwerken, parttime werken en pensionering, vrije besparingen benutten, onroerend goed gerelateerde inkomsten of erfenis. In alle landen blijkt parttime door blijven werken en langer doorwerken de grootste voorkeur te hebben. In Nederland krijgt het leunen op vrije besparingen ook een relatief hoge voorkeur.

Opmerkelijk is te zien hoe anders generaties aankijken tegen parttime werken rondom pensionering. Gemiddeld over alle landen geeft slechts circa 10% van de onlangs gepensioneerden aan, dat ze parttime doorwerken. Echter, de respondenten die in de komende vijf jaar met pensioen gaan, geven in aanzienlijk grotere mate aan parttime te willen of moeten doorwerken. Wellicht dat het nog geen volledig zicht hebben op de latere inkomsten(behoefte), in combinatie met een veranderende kijk op de pensioneringsfase, hierin een rol speelt.

% van de respondenten dat aangeeft langer te willen doorwerken om eventuele tekorten in de pensioenvoorziening aan te vullen (WK en DP)

% van de respondenten dat aangeeft parttime te willen doorwerken (DP)/ parttime doorwerkt tijdens hun pensionering (KP)

⁵Voor Zweden kon geen statistisch significante groep dicht bij pensioendatum zijnde respondenten worden gevormd.

Bevinding 6 Gewenste pensioenuitkering is zowel flexibel als voorspelbaar

Het belangrijkste onderdeel van het onderzoek gaat over de gewenste vorm van de pensioenuitkering. De centrale vraag is of mensen voorkeur hebben voor zekerheid en voorspelbaarheid of voor flexibiliteit en keuzemogelijkheden, voor wat betreft hun pensioeninkomen, of een combinatie van beiden. Interessant is te zien hoe de wensen van deelnemers in in rijpe en prille DC landen naar elkaar toe tenderen.

Als consistente uitkomst komt naar voren, dat werkenden in landen met prille DC regelingen de voorkeur geven aan een vaste uitkering. De Nederlandse voorkeur voor “vast” is overduidelijk. Voor Nederland kan deze uitkomst waarschijnlijk mede verklaard worden uit het feit dat een variabele uitkering pas sinds 2016 is toegestaan en alleen in DC regelingen, en de respondenten nog nauwelijks bekend zijn met de mogelijkheden.

Gepensioneerden in prille DC landen geven aan dat ze — terugkijkend — keuzemogelijkheden in de uitkeringsfase hebben gemist. Met name de mogelijkheid van een gedeeltelijke cash uitkering wordt als gemis ervaren. Gevraagd wat ze anders zouden hebben gedaan, wordt primair “het beter verdiepen in uitkeringsmogelijkheden” genoemd.

De deelnemers in landen met vooral DC regelingen komen vanuit de andere kant van het spectrum. Ze waarderen de bestaande variabele uitkering, de flexibele opnamemogelijkheden en ook de keuzemogelijkheden op het moment van en in de beginfase van pensionering. Echter, ze wensen — terugkijkend — meer zekerheid en voorspelbaarheid, vooral naarmate de ouderdom toeneemt.

De optimale uitkeringsvorm blijkt — logischerwijze — het beste uit twee werelden. Het is een balanceeroefening tussen enerzijds flexibiliteit en keuzemogelijkheden aan het begin van de pensionering en anderzijds een zekere en voorspelbare pensioenuitkering (een vaste en/of levenslange uitkering) op hogere leeftijd.

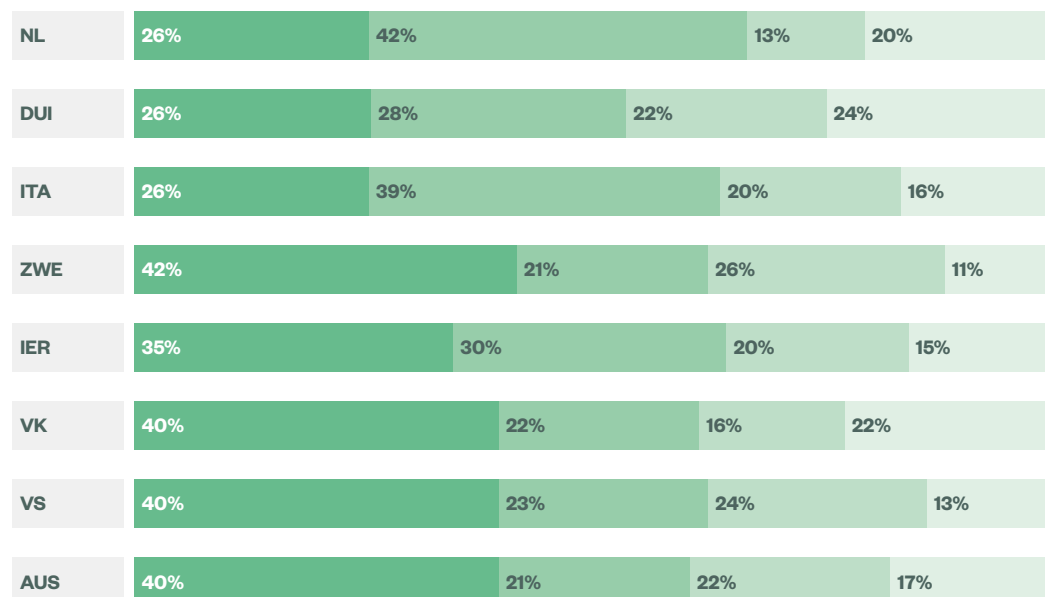
Favoriete pensioenuitkeringsvorm werkenden

Flexibele uitkering/opname in het begin/daarna vaste uitkering

Alleen vaste uitkering

Alleen flexibele uitkering/opname

Ik weet het niet

% van de respondenten
dat terugkijkend
aangeeft deze optie in de
pensioenuitkering gewenst
te hebben (KP)

⁶ Voor Ierland kon geen statistisch significante groep sinds kort gepensioneerde respondenten worden gevormd.

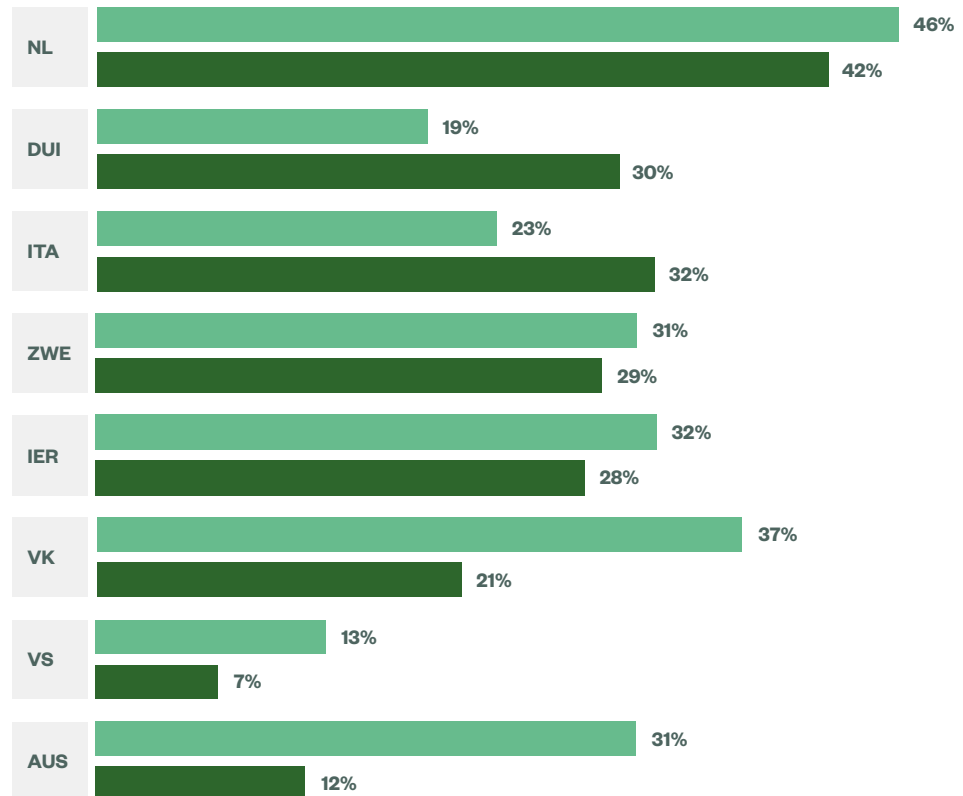
Bevinding 7
Meer behoefte aan pensioenadvies maar zonder kosten

Nederlanders geven meer dan andere respondenten aan het gevoel te hebben niet op de hoogte te zijn van de mogelijkheden rondom hun pensioenvoorziening. Met circa 45 procent van de respondenten ligt dit deel aanmerkelijk hoger dan elders. Vooral werkenden ervaren dit gemis; gepensioneerden zijn beter op de hoogte.

% van de respondenten dat aangeeft niet of slechts zeer beperkt op de hoogte te zijn (geweest) van de opties omtrent de pensioenvoorziening

Werkenden
 (gemiddelde WK en DP)

Gepensioneerden
 (gemiddelde KP en LP)

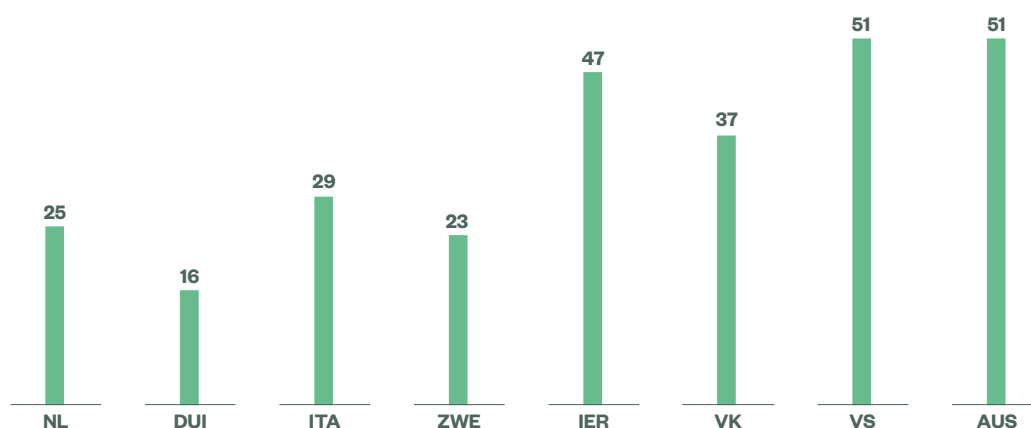
Gevraagd naar de behoefte aan advies, geven Nederlanders aan dit advies primair van de huidige werkgever en de huidige pensioeninstelling te willen ontvangen. Nederlanders geven ook aan dat ze veel gebruik willen maken van websites zoals het pensioenregister. In andere landen worden de overheid en onafhankelijke adviseurs of familie en vrienden meer als adviesbron gezien.

Meest geraadpleegde bronnen voor advies over de pensioenvoorziening? (DP)

	NL	DUI	ITA	ZWE	IER	VK	VS	AUS
Pensioeninstelling	1	2	1	1	1	2	4	1
Werkgever	2	4	4	4	3	4	2	5
Websites	4	6	6	5	5	5	5	4
Overheid	3	1	2	2	-	3	1	-
Adviseur	5	5	3	3	2	1	3	2
Vrienden / familie	6	3	5	6	4	6	6	3

Nederlanders hebben een minder goed beeld bij de gewenste vorm en frequentie van advies dan respondenten in andere landen. Voor de bereidheid om te betalen voor advies behoort Nederland tot de landen waar deze bereidheid het meest beperkt is. Een totaal bedrag voor het inwinnen van advies van minder dan 100 euro per consult is gewenst.

% van de respondenten (werkenden) dat bereid is om te betalen voor advies voor de pensioenvoorziening (gemiddelde WK en DP)

% van de respondenten dat bereid is dit bedrag te betalen voor een adviesgesprek voor de pensioenvoorziening (gemiddelde WK en DP)

	NL	DUI	ITA	ZWE	IER	VK	VS	AUS
Minder dan €100	50	45	35	36	42	23	41	13
Tussen €100 en €1,000	39	43	54	42	40	50	26	60
Meer dan €1,000	3	2	4	3	4	6	4	10
Ik weet het niet	8	11	10	17	15	20	30	17

Bevinding 8
Nederlandse pensioenregelingen zijn een voorbeeld voor andere landen en vice-versa

In het onderzoek delen we landen in naar mate hun volwassenheid van DC stelsels, gemeten in termen van het relatieve belang (omvang) van DC en DB regelingen. De onderzoeksresultaten laten zien dat landen veel van elkaar kunnen leren.

In het algemeen is in de volwassen DC landen (zoals de VS en Australië) veel vertrouwen in, inzicht in, en betrokkenheid bij de pensioenvoorziening zichtbaar bij de respondenten. Er zijn ook meer keuze- en maatwerkmogelijkheden en meer gebruik daarvan en waardering daarvoor.

Echter, deze traditionele DC landen laten ook tekortkomingen zien. Deelnemers geven duidelijk aan dat ze meer zekerheid in hun pensioenuitkering wensen. Ook wordt weinig gespaard en nemen relatief weinig werkenden deel aan een pensioenvoorziening.

In de nog prille DC landen (zoals Nederland) worden tegenwoordig verder doordachte DC regelingen ontwikkeld. Ze combineren elementen uit DB en DC regelingen. In deze prille DC landen is daarmee bijvoorbeeld het pensioensparen vaak verplicht gesteld en worden minimum eisen gesteld aan de premieinleg. Ook is een levenslange pensioenuitkering meer gebruikelijk. Deze DC regelingen komen daarmee beter tegemoet aan de behoeften van gepensioneerden, zoals in het onderzoek geïdentificeerd.

Kenmerken pensioenvoorziening

	Minder ←————— DC belang —————→ Meer							
	DUI	ITA	NL	ZWE	IER	VK	VS	AUS
Investeringen in niet-liquide activa		✓	✓	✓				✓
Levenslange inkomensgarantie		✓	✓	✓				
Verplichte minimum premieinleg		✓	✓	✓		✓		✓
Verplichte deelname		✓	✓	✓		✓	✓	✓

- ✓ Veelal van toepassing
- ✓ Optioneel

Bron: State Street Research

Kernelementen Nederlandse pensioenregelingen

- Verplicht pensioensparen (grotendeels)
- Hoge premieinleg (gemiddeld circa 20% brutoloon), fiscaal gefaciliteerd
- Grote werkgeversbijdrage (circa tweederde van totale premie)
- Verplichte levenslange pensioenuitkering
- 'Gegarandeerde', vaste pensioenuitkering (grotendeels)
- Biometrische risico's gedekt en solidair gedeeld (langleven, kortleven, arbeidsongeschiktheid)
- Flexibele pensioendatum
- Collectieve uitvoering, via werkgever (schaal, lage kosten, professioneel, gemak)
- Standaard default beleggingsopties (life-cycling, return/matching)
- Sterftewinst vervalt aan de groep (niet aan erfgenamen)

Beoogde pensioenhervormingen

- Variabele pensioenuitkering (sinds 2016 reeds toegestaan in DC regelingen)
- Persoonlijk pensioenvermogen (transparantie, bewustzijn, inzicht)
- Meer keuzemogelijkheden en maatwerk (cash uitkering, variabele opname)
- Pensioen voor zelfstandigen

Landen zoals Nederland, met een pensioenstelsel dat geregeld hoog in kwantitatieve ranglijsten verschijnt, laten in tegenstelling tot de verwachting weinig vertrouwen, relatief veel onzekerheid en sombere verwachtingen zien bij de respondenten. Tevredenheid over de pensioenvoorziening volgt blijkbaar niet alleen uit een goed gevulde pensioenspaarpot en-uitkering.

De Formule voor PensioenGeluk!

Trust in pensioenstelsel

Ownership van pensioenvoorziening

Preparedness voor pensionering

Uit de onderzoeksresultaten leidt State Street af, dat PensioenGeluk van mensen voortkomt uit een onlosmakelijke drie-eenheid.

- **Trust: Stabiliteit en voorspelbaarheid van een pensioenstelsel en — voorziening leidt tot vertrouwen.** Eventuele veranderingen daadkrachtig doorvoeren, tijdig communiceren aan betrokkenen en de impact daarvan op het niveau van de deelnemer toelichten zijn van belang. Voldoen aan de verwachtingen van betrokkenen is een kernelement.
- **Ownership: Pensioendeelnemers die (een gevoel van) eigen verantwoordelijkheid voor en controle over hun pensioenvoorziening hebben zijn gelukkiger.** Als mensen zelf verantwoordelijkheid voelen verdiepen zij zich meer in de pensioenvoorziening. Eenvoud en begrijpelijkheid zijn daartoe noodzakelijk. Indien deelnemers zelf keuzes kunnen maken voelen ze zich zekerder. Ook al maken ze daar eventueel weinig gebruik van. Maatwerk door flexibiliteit voelt goed en biedt handelingsperspectief.
- **Preparedness: Voldoende pensioenspaartegoeden en het goed zicht daarop hebben zijn cruciaal voor het bepalen van gereedheid voor pensionering en tevredenheid met de pensioenuitkering.** Tijdig en voldoende sparen in de werkzame jaren is essentieel, zodat een voldoende hoge pensioenuitkering kan volgen. Maar daarnaast zijn ook goed inzicht in de reeds opgebouwde pensioenen, (web) tools en advies om een inschatting te kunnen maken over de financiële toereikendheid en eventuele tijdige bijsturing van belang.

trust

preparedness

ownership

Nabeschuwing

Ons onderzoek heeft uiteenlopende bevindingen opgeleverd. Wij doen op basis daarvan de volgende nabeschuiving voor de Nederlandse pensioensector.

De Nederlandse uitkomsten zijn veelal niet verrassend. Ze sluiten aan bij wat we al langer waarnemen in de Nederlandse pensioensector. De belangrijkste meerwaarde van het onderzoek is het inzicht dat we daarin zo afwijken van andere landen en tevens de bevindingen via onderzoek nu zijn onderbouwd. De PensioenGeluk formule kan van waarde zijn om de uitdagingen te duiden en te adresseren.

De antwoorden van de Nederlandse respondenten tonen sombere en niet geheel realistische verwachtingen over de toekomstige pensioenuitkering. Werkenden hebben ook relatief weinig vertrouwen in hun pensioenvoorziening en voelen zich onzeker. Onder gepensioneerden zijn er relatief veel zorgen.

De onrust zal ongetwijfeld verband houden met de voortdurende (fiscale) versoeringen en is daarmee deels terecht. De bovenmatige sombere houding kan waarschijnlijk ook verklaard worden door de prestaties van de bestaande pensioenen, die niet geheel overeenkomen met de verwachtingen van de deelnemers, en de langdurige, publieke discussies in de sector over hervormingen. Het is schrijnend om te zien hoe dit breed gewortelde, lage vertrouwen de solide elementen van ons pensioenstelsel overschaduwde. De gegarandeerd levenslange uitkeringen, de brede reikwijdte van de AOW en het pensioen, de hoge premieinleg en grote werkgeversbijdrage, en de per saldo hoge vervangingsratio zijn allemaal kenmerken die het Nederlandse pensioenstelsel internationaal positief onderscheiden en als voorbeeld dienen voor veel andere landen.

Blijkbaar vraagt een goed pensioenstelsel en PensioenGeluk voor werkenden en gepensioneerden meer dan alleen goed gevulde pensioenspaarpotten en — uitkeringen.

Nederlanders hebben een relatief laag pensioenbewustzijn, voelen zich weinig zelfverantwoordelijk en hebben weinig inzicht in en kennis van hun eigen pensioenvoorziening. Ook de bekendheid met reeds opgebouwde besparingen, de premieinleg en de keuzemogelijkheden is beperkt.

Internationaal toont het onderzoek aan, dat in meer volwassen DC landen, met meer betrokkenheid, inzicht en grip (keuze, maatwerk) op de pensioenvoorziening, een groter vertrouwen heerst en meer gevoel van eigen verantwoordelijkheid. Ook is er meer maatwerk mogelijk en waardering daarvoor. Wellicht dat de beoogde Nederlandse pensioenhervormingen en persoonlijke pensioenvermogens kunnen bijdragen aan het herwinnen van het vertrouwen.

Te midden van de veranderende arbeidsmarkt en verlenging van het werkzame leven is in Nederland relatief weinig maatwerk mogelijk in de pensioenuitkeringsvorm, terwijl de behoefte — vooral van de nieuwe, groeiende groep "actieve ouderen" — er wel lijkt te zijn.

Pensionering is geen momentopname meer, maar een geleidelijk proces. Tussen de traditionele opbouw- en pensioenfase, is een nieuwe, derde fase, aan het ontstaan. Ruwweg de fase tussen 55-80 jaar, waarin parttime pensionering en werk worden gecombineerd en flexibele pensioeninkomsten gewenst zijn. Voor het inspelen op deze nieuwe behoeften zijn maatregelen nodig, zowel in wetgeving, in productontwikkeling en op de arbeidsmarkt.

Nederlandse respondenten geven aan dat de door hen gewenste pensioenuitkering zowel flexibel als voorspelbaar is, en idealiter keuzemogelijkheden in de vroege jaren van pensionering combineert met zekerheid op hogere leeftijd.

Deze optimale uitkeringsvorm combineert het beste uit twee werelden. Op hoge leeftijd is een levenslange uitkering wenselijk om de zorgen weg te nemen dat er geen inkomsten meer zijn. In de nieuwe pensioen tussenfase, kan dan flexibel en met een gerust hart ontspaard en besteed worden uit de beschikbare pensioenspaargelden. Anders dan de opbouwfase, zijn alle landen nog zoekende naar de optimale vorm voor de uitkeringsfase van pensioen.

De acht onderzochte landen zijn onderscheiden in prille en volwassen DC landen, zodat extra inzichten mogelijk zijn.

Landen die van oudsher sterk leunen op DC regelingen blijken te kunnen leren van de landen, zoals Nederland, die momenteel in de transitiefase verkeren. Deze laatste groep ontwikkelt meer verfijnde DC pensioenregelingen, die DB en DC elementen combineren en beter tegemoet komen aan de wensen van werkenden en gepensioneerden. Nederland is een voorbeeld internationaal; ook op DC pensioenterrein.

Maar Nederland kan ook leren van rijpe DC landen. Vooral hoe het vertrouwen in ons stelsel weer te herwinnen. Door meer transparantie, keuze en maatwerk te bieden, zodat deelnemers meer grip en controle op hun pensioenvoorziening krijgen en concreet handelingsperspectief hebben om zelf bij te kunnen sturen waar nodig.

Meer informatie over de internationale onderzoeksresultaten is te vinden op de website van State Street www.ssga.com/GR3 en in de brochure "Pensioen nader uitgelicht".

Onze klanten zijn overheden, financiële instellingen en financiële adviseurs, verspreid over de gehele wereld. State Street ondersteunt haar klanten om hun financiële doelen te bereiken en laat zich daarbij leiden door de volgende principes:

Discipline
Beleggingsexpertise
Rentmeesterschap
Innovatie

Al vier decennia hebben deze principes ons geholpen om de stille kracht te zijn in een tumultueuze wereld van beleggen en ondersteunen wij miljoenen mensen hun financiële toekomst veilig te stellen.

Dit vereist de inzet van elk van onze medewerkers in 27 kantoren over de gehele wereld en de overtuiging dat we altijd nog beter kunnen doen. Als resultaat, zijn we wereldwijd de derde grootste vermogensbeheerder met bijna \$2.7 biljoen* vermogen onder beheer.

* 30 juni 2018. Dit beheerd vermogen reflecteert ca. \$56 miljard activa waarvoor State Street Global Advisors Funds Distributors, LLC (SSGA FD), een met State Street Global Advisors geassocieerde onderneming, als marktagent fungeert.

Marketing Communication

For professional clients use only

State Street Global Advisors Netherlands, Apollo Building, 7th floor, Herikerbergweg 29, 1101 CN Amsterdam, Netherlands. T: +31 (0) 20 718 17 01. Web: ssga.com

Investing involves risk including the risk of loss of principal.

Equity securities may fluctuate in value in response to the activities of individual companies and general market and economic conditions.

Diversification does not ensure a profit or guarantee against loss.

The trademarks and service marks referenced herein are the property of their respective owners. Third party data providers make no warranties or representations of any kind relating to the accuracy, completeness or timeliness of the data and have no liability for damages of any kind relating to the use of such data.

The information provided does not constitute investment advice as such term is defined under the Markets in Financial Instruments Directive (2014/65/EU) and it should not be relied on as such. It should not be considered a solicitation to buy or an offer to sell any investment. It does not take into account any investor's or potential investor's particular investment objectives, strategies, tax status, risk appetite or investment horizon. If you require investment advice you should consult your tax and financial or other professional advisor. All material has been obtained from sources believed to be reliable. There is no representation or warranty as to the accuracy of the information and State Street shall have no liability for decisions based on such information.

This communication is directed at professional clients (this includes eligible counterparties as defined by the Central Bank of Ireland (CBI)) who are deemed both knowledgeable and experienced in matters relating to investments. The products and services to which this communication relates are only available to such persons and persons of any other description (including retail clients) should not rely on this communication.

The whole or any part of this work may not be reproduced, copied or transmitted or any of its contents disclosed to third parties without SSGA's express written consent.

The information contained in this communication is not a research recommendation or 'investment research' and is classified as a 'Marketing Communication' in accordance with the Markets in Financial Instruments Directive (2014/65/EU) or applicable Swiss regulation. This means that this marketing communication (a) has not been prepared in accordance with legal requirements designed to promote the independence of investment research (b) is not subject to any prohibition on dealing ahead of the dissemination of investment research.

© 2018 State Street Corporation. All Rights Reserved.
ID14362226616811.EMEAINST Exp. Date 30 June 2019